

219

Mayıs 2019

İKV DEĞERLENDİRME NOTU

TÜRKİYE'DE İKLİM MÜCADELESİ:
PARİS ANLAŞMASI'NDAN 3 YIL SONRA
NE DURUMDAYIZ?

Selvi EREN
İKV Uzman Yardımcısı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI

www.ikv.org.tr

Türkiye’de İklim Mücadelesi: Paris Anlaşması’ndan 3 Yıl Sonra Ne Durumdayız?

Selvi EREN

İKV Uzman Yardımcısı

Genel Değerlendirmeler

- Türkiye, 22 Nisan 2016 tarihinde küresel Paris İklim Anlaşması’nı imzalayarak emisyonlarını azaltacak politikalara yöneleceğini taahhüt etmesinin ardından geçen 3 yılda Anlaşma’yı hala onaylamadı.
- Gelişmiş ülkelerin yer aldığı Ek-1’deki tek “gelişmekte olan ülke” statüsündeki Türkiye, ulusal hedeflerinin yetersiz olması gerekçesiyle eleştiriliyor.
- Nitekim Türkiye’nin son 1 yıllık CO2 emisyonundaki %6’lık artış, küresel ısınmaya karşı mücadele konusunda 1,5 °C hedefinin dikkate alınmadığını gösteriyor.
- İklim felaketlerinin rekor seviyede görüldüğü 2017 yılında Türkiye’de yaşanan 598 aşırı hava olayının ülke ekonomisine verdiği zarar 1,9 milyar dolar olarak hesaplandı.
- Türkiye’nin sunduğu Ulusal Niyet Katkı Beyanı incelendiğinde ulusal iklim hedeflerinin gezegen sıcaklığını 4°C veya daha fazla artıracakı belirtiliyor.
- Küresel ısınmayla mücadele taahhütlerinde “yetersiz” bir profil çizen Türkiye, ısınan gezegen ile birlikte aşırı hava olaylarının yarattığı olumsuz etkilere karşı daha kırılgan hale geliyor.
- Bu anlamda iklim mücadelesinin güncel fotoğrafının geleceğe yönelik adımları atarken referans niteliğinde olması için son 3 yıllık konjonktüre bakmak faydalı olacaktır.

11 Nisan 2019 tarihinde açıklanan TÜİK verilerine göre Türkiye'nin 2017 yılına ait sera gazı emisyonu 526,3 milyon ton CO2 değerine ulaştı. 1990 ile 2017 yılları arasındaki emisyonlara ait değerleri paylaşan TÜİK'in ortaya koyduğu veriler, Türkiye'de CO2 salınımının 28 yılda %140,1 arttığını gösterdi.¹ Özellikle de 22 Nisan 2016 tarihinde Paris İklim Anlaşması'nı imzalayarak emisyonlarını azaltacak politikalara yöneleceğini taahhüt etmenin ardından 1 sene içinde %6 daha fazla emisyon yaratılması, iklim politikalarındaki "gayreti" ortaya koyması açısından önemli.

Paris'te düzenlenen 21'inci Taraflar Konferansı'nda (COP21) kâğıda dökülen ve 24'üncü Katoviçe Konferansı'nda da kurallar kitabı kabul edilen Paris Anlaşması, çağımızın en hırslı hedeflere sahip iklim anlaşması. Ne var ki bilim insanları bu iddialı hedeflerin bile gezegen sıcaklık artışını 1,5°C altında tutmaya yeterli olmayacağını ifade ediyor. Ek olarak imzacı ülkelerin birçoğunun da Anlaşma'daki hedeflere ulaşabilme konusunda başarılı politikalar sunduğunu söylemek pek mümkün değil. Bu nedenle küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlandırmak gerçekçi bir bakış açısıyla imkânsıza yakın görünürken; tüm umutlar, gezegen sıcaklık artışını 2°C'de sınırlandırma üzerine kuruluyor.

Türkiye'nin İklim Politikası: Olması Gerekenin Altında Kalan Hedefler

Türkiye, BMİDÇS eksenli İklim Zirveleri'ndeki tutumunu ve genel olarak iklim politikasını eklerden çıkararak daha fazla destekten yararlanabilme odaklı kurguluyor. 2001 yılında gerçekleşen COP7'de gelişmekte olan ülkelere fon verme zorunluluğu olan ülkelerin yer aldığı Ek-2'den çıkmayı başaran Türkiye'nin, Ek-1'den çıkma talepleri ise kabul edilmiyor.

Türkiye, Ek-1'de yer alan ülkeler arasında "gelişmiş ülke" kategorisinde olmayan tek ülke. Bu sebeple Türkiye'nin kendi özel koşulları COP16'da taraflarca onanarak Ek-1'de kalması konusunda karar kılınmıştı. Ancak Ek-1'de bulunmasının Yeşil İklim Fonu (GCF) ve Temiz Kalkınma Mekanizması (CDM) desteklerinden faydalanmasına engel olması, Türkiye için iklim değişikliği ile mücadelesinde hız kesici bir unsur olarak değerlendiriliyor.

¹ TÜİK, Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, 11.04.2019, <http://www.tuik.gov.tr/OncekiHBArama.do> Erişim Tarihi: 15.04.2019

Şekil 1: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde Ek-1'de Yer Alan Ülkeler²

1. AB	2. Avustralya	3. Avusturya
4. Beyaz Rusya	5. Belçika	6. Bulgaristan
7. Çekya	8. Danimarka	9. Estonya
10. Almanya	11. Kanada	12. Hırvatistan
13. Güney Kıbrıs	14. Finlandiya	15. Fransa
16. Yunanistan	17. Macaristan	18. İzlanda
19. İrlanda	20. İtalya	21. Japonya
22. Letonya	23. Lihtenştayn	24. Litvanya
25. Lüksemburg	26. Malta	27. Monako
28. Hollanda	29. Birleşik Krallık	30. Norveç
31. Polonya	32. Portekiz	33. Romanya
34. Rusya	35. Slovakya	36. Slovenya
37. İspanya	38. İsveç	39. İsviçre
40. Türkiye	41. Ukrayna	42. Yeni Zelanda
43. ABD		

Paris Anlaşması'nı 22 Nisan 2016 yılında imzalayan Türkiye, 4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren Anlaşma'ya henüz taraf olmuş değil. Günümüzde Anlaşma'yı imzalamış 197 ülkeden 13'ü dışında hepsi Paris Anlaşması'na taraf olmayı kabul etti. Şüphesiz ki bugüne kadar ortaya koyulmuş en kapsamlı iklim anlaşmasına en büyük darbeyi, 1 Haziran 2017 tarihinde Paris Anlaşması'nda çekildiğini açıklayan ABD Başkanı Donald Trump vurdu. Küresel bağlamda sera gazı emisyonlarının yaklaşık beşte birinden sorumlu ABD'nin iklimle mücadele konusunda geri adım atması, küresel ısınmayı 2°C'nin altında tutma hedeflerinin önünde ciddi bir engel oluşturuyor.³

Ulusal Katkı Niyet Beyanı'nı (INDC) 2015 yılında Paris'te düzenlenen COP21'den önce sunan Türkiye, sera gazı emisyonlarındaki 2030 hedefini "artışı azaltmak"⁴ üzerine kuruyor. Sanayi Devrimi'nden bu yana Türkiye'nin toplam emisyonların sadece %0,7'sine katkıda bulunduğu belirtilen Niyet Beyanı, 2030 yılında ulaşacağı öngörülen CO2 emisyon miktarının %21 oranında azaltılması için tedbirler alınacağını vadediyor.

² <https://unfccc.int/process/parties-non-party-stakeholders/parties-convention-and-observer-states> Erişim tarihi: 20.04.2019

³ Paris Anlaşması'na henüz taraf olmamış 12 ülke: Andora,Eritrea, Güney Sudan, Irak, İran, Kırgızistan, Libya, Lübnan,Rusya,Türkiye,Umman,Yemen

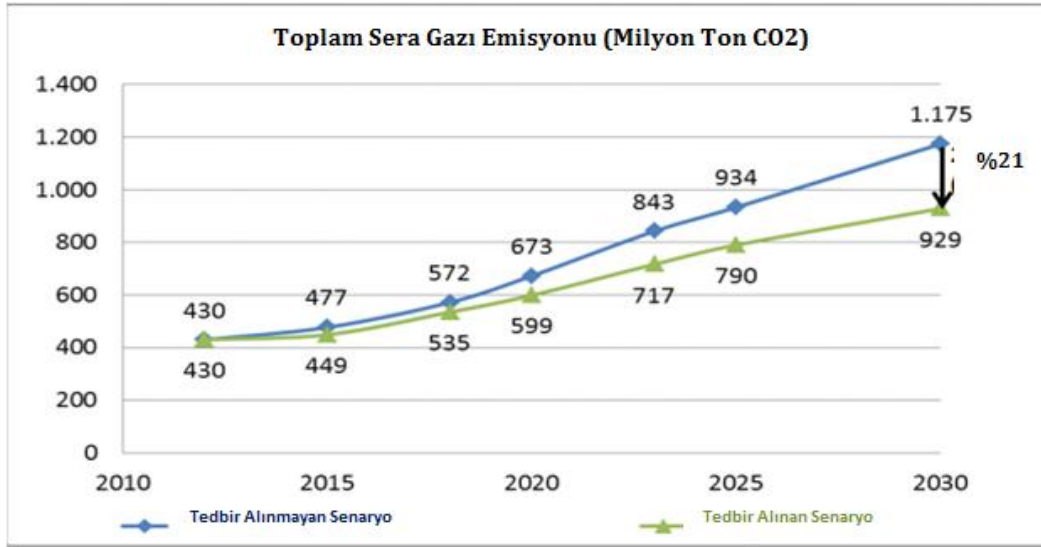
https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-7-d&chapter=27&clang=en

⁴ Republic of Turkey Intended Nationally Determined Contribution,

https://www4.unfccc.int/sites/submissions/INDC/Published%20Documents/Turkey/1/The_INDC_of_TURKEY_v.15.19.30.pdf Erişim Tarihi: 16.04.2019

Şekil 1: Türkiye'nin 2030 Sera Gazı Azaltımı Projeksiyonu⁵

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni (BMİDÇS) 2004 yılında onaylayan Türkiye, iklim değişikliğiyle mücadelesini raporlamakla yükümlü. Bu kapsamda kurum sekreteriyasına İklim Değişikliği Ulusal Bildirimi, Ulusal Sera Gazı Envanteri ve 2 Yıllık Rapor sunan Türkiye, hazırlama süreçlerinde BM Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye'den destek alıyor. Türkiye Cumhuriyeti Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile UNDP Türkiye, son olarak 3'üncü İki Yıllık Rapor ve 7'nci Ulusal Bildirim'i hazırlamak için çalışmalar yürüttü. 1 Ocak 2018 tarihinde 3'üncü İki Yıllık Rapor, BMİDÇS Sekreteriyası'na sunulurken⁶; 7'nci İklim Değişikliği Ulusal Bildirim henüz tamamlanmadı.

Türkiye'deki karar alıcılar, "gelişmekte olan ülke" statüsündeki Türkiye'nin ekonomik büyümesini kesmeden küresel ısınmayla mücadele edebilmek için desteklerden faydalanmaya ihtiyaç duyduğunu belirtiyor. Bu bağlamda Türkiye, Paris Anlaşması'nı imzalamasına rağmen kendi iç onay sürecini askıya alarak Ek-1'den çıkma isteğinin gerçekleşmemesi nedeniyle tepkisini ortaya koyuyor. Geçen senenin aralık ayında oldukça ironik bir şekilde kömür madenlerinin şehri Katoviçe'de düzenlenen COP24'teki en büyük savaşını EK-1'den çıkmak için veren Türkiye, Ulusal Niyet Katkı Beyanı'ndaki hedeflerin Ek-1'den çıkması için yeterli görülmemesi nedeniyle bu gayesini gerçekleştirmedi.

Paris Anlaşması gereği ülkelerin sunması gereken Ulusal Niyet Katkı Beyanları (INDC), 2020, 2030 ve daha uzun vadedeki hedeflerin ifade edildiği taahhütleri içeriyor. EK-1'den çıkma isteğini Ulusal Niyet Katkı Beyanı'ndaki hedeflerine ulaştırırken daha fazla finansal destek alma olarak açıklayan Türkiye'nin önündeki belki de en büyük engel, ulusal hedeflerinin küresel ısınmayla mücadele etme konusunda başarısız bulunması. Nitekim iklim eylemlerini değerlendiren *Climate Action Tracker* (CAT) 2-15 Aralık 2018 tarihlerinde düzenlenen COP24'ten hemen önce Türkiye'nin profilini güncelledi ve iklim

⁵ A.g.e. s. 5

⁶ "Turkey's Third Biennial Report under the United Nations Framework Convention on Climate Change", 2018, http://unfccc.int/files/national_reports/biennial_reports_and_iar/submitted_biennial_reports/application/pdf/1428795_turkey-br3-1-tur.br3.english.pdf Erişim Tarihi: 20.04.2019

hedeflerinin “kritik derecede yetersiz” olduğunu vurguladı.⁷ Diğer bir deyişle, “rol model” ve “kritik derecede yetersiz” arasındaki skalada en alt grupta yer alan Türkiye’nin ortaya koyduğu hedefler, imzacı ülkelerin çoğunluğu tarafından uygulanırsa gezegen sıcaklığı 4°C veya daha fazla artacak. Hedef ise en kötü senaryoyla gezegen sıcaklığını 2°C’nin altında tutmak. Zira bilim insanları 2°C ve daha fazla artacak gezegen sıcaklığının mevcut canlı hayatının sonu olabileceğini belirtiyor.⁸

Değerlendirmesinde Ulusal Katkı Niyet Beyanı’na ek olarak 2016’da sunulan 6’ncı İklim Değişikliği Ulusal Bildirimi⁹ ve 2018’in başında sunulan 3’üncü İki Yıllık Raporu’nu da dikkate alan CAT, son güncellemesini 28 Kasım 2018 tarihinde yaptı. Bu yönüyle 2015 yılından bu yana Türkiye’nin iklim politikasında ve 2030 hedefinde bir değişiklik olmaması dikkat çekici bir unsur. 2020 hedeflerinden veya uzun vadeli iklim mücadelesi amaçlarından hiç bir belgede bahsedilmemesi ise Türkiye’nin küresel ısınma mücadelesindeki ev ödevlerini beklenen gayretle yapmaması sebebiyle eleştiriliyor.

**Tablo 1: Türkiye’de Sektörlere Göre Toplam Sera Gazı Emisyonları
(CO2 eşdeğeri- milyon ton)**

Yıl	Toplam Emisyon	Enerji	Endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı	Tarımsal faaliyetler	Atık
1990	292,2	139,6	22,8	45,7	11,1
2004	315,0	226,1	30,8	41,4	16,6
2005	337,2	244,0	33,6	42,3	17,3
2012	446,9	320,5	58,5	55,5	18,2
2016	498,5	359,7	62,2	58,2	18,4
2017	526,3	379,9	66,5	62,5	17,4

Kaynak: TÜİK, Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, Tablolar

Karbondioksit (CO₂), Metan (CH₄) ve Azot (N₂O) dâhil edilerek hesaplanan sera gazı emisyonlarında en büyük pay CO₂’e ait. 2017 yılında sera gazı emisyonlarının %80,8’ini oluşturan CO₂ salınımında ise enerji sektörü lider konumunda yer alıyor. TÜİK verilerine göre CO₂ emisyonundaki katkısı %86 olarak hesaplanan enerji sektörünün metan ve azot gazları da dâhil edildiğinde sera gazı emisyonlarındaki oranı %72.

⁷ <https://climateactiontracker.org/countries/turkey/> Erişim Tarihi: 20.04.2019

⁸ <https://www.ipcc.ch/sr15/> Erişim tarihi: 20.04.2019

⁹ “6’ncı İklim Değişikliği Ulusal Bildirimi”, 2016 ,

https://webdosya.csb.gov.tr/db/destek/editordosya/Turkiye_Iklim_Degisikligi_Altinci_Ulusal_Bildirimi.pdf

Erişim Tarihi: 18.04.2019

Tablo 2: Sektörlere Göre Toplam CO2 Emisyonları (milyon ton)

Yıl	Toplam CO2 Emisyonu	Enerji	Endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı	Tarımsal faaliyetler	Atık
1990	151,6	129,9	21,1	0,460	0,026
2005	264,2	232,3	31,2	0,613	0,012
2012	353,7	304,4	48,6	0,640	0,014
2016	401,2	345,3	54,7	1,295	0,002
2017	425,3	366,9	57,0	1,450	0,002

Kaynak: TÜİK, Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, Tablolar

Sera gazı emisyonlarında son verilere göre %10'luk bir paya sahip olan metan gazının salınımında en büyük sorumluluk ise tarım sektörüne, daha da spesifik olarak hayvancılığa ait. Hayvanların sindirimiyle oluşan enterik fermantasyon nedeniyle yoğun miktarda metan gazı emisyonuna neden olan hayvancılık sektörü, bu yönüyle son dönemki çalışmalarda küresel ısınmanın önemli sebeplerinden biri olarak ön plana çıkıyor.

Tablo 3: Sektörlere Göre Toplam Metan Gazı Emisyonları (bin ton)

Yıl	Toplam CH4 Emisyonu	CO2 Eşdeğeri	Enerji	Tarımsal faaliyetler	Atık
1990	1.696	42,4 Mt	310,8	1.001	383,9
2005	1.806	45,2 Mt	337,5	881,5	586,9
2012	2.282	57,1 Mt	525,3	1.160	597,1
2016	2.155	53,9 Mt	419,8	1.216	518,1
2017	2.168	54,2 Mt	355,7	1.350	461,5

Kaynak: TÜİK, Sera Gazı Emisyon İstatistikleri, Tablolar

Doğal yaşamda hayvan nüfusu son 1970 ile 2012 yılları arasında %58 azalırken¹⁰; gıda amaçlı kullanılan hayvanların nüfusu çok hızlı bir şekilde artıyor. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü'nün (FAO) 2012 yılında açıkladığı verilere göre hayvancılık sektöründeki hayvan nüfusu, 1970 ile 2010 yılları arasında dünya genelinde %196 arttı.¹¹ Doğrudan insan faktörüyle gerçekleşen söz konusu durum, ekosistemdeki madde ve su döngüsünü öngörülerin ötesinde değiştiriyor. Aşırı avlanma, şehirleşme, tarımsal faaliyetler ile enerji üretimi, habitatların yok olması, doğal kaynakların tükenmesi,

¹⁰ <https://www.worldwildlife.org/pages/living-planet-report-2016> Erişim Tarihi: 18.04.2019

¹¹ Farm Animal Populations Continues to Grow, <http://vitalsigns.worldwatch.org/vs-trend/farm-animal-populations-continue-grow> Erişim Tarihi: 18.04.2019

hayvan türlerinin ve bitki çeşitliliğinin azalması sonucunu doğuruyor. Bu anlamda gezegen sıcaklığının 1°C arttığı günümüz gerçekliğinde küresel ısınmayla mücadelenin tek ve etkili yolu, üretim modellerinin her bir halkasında gezegen kaynaklarını ve doğal habitatını korumaya yönelik radikal değişiklikler yapılmasından geçiyor.

Bu bağlamda insan faaliyetlerinin gezegendeki yaşamı tehdit etme boyutunu gözler önüne seren çalışma, 6 Mayıs 2019 tarihinde yayımlandı. BM Biyolojik Çeşitlilik ve Ekosistem Hizmetleri Konulu Hükümetlerarası Bilim ve Politika Platformu (IPBES)¹² hazırladığı 800 sayfalık çalışma ile insan faaliyetleri nedeniyle toplamda 1 milyon canlı türünün nesli tükenmekle karşı karşıya olduğunu ortaya koydu.¹³ “Polen Taşıyıcılar, Polinasyon ve Gıda Üretimi Üzerine Değerlendirme” ismini taşıyan rapor, üretim modellerinde ve tüketim alışkanlıklarında radikal değişikliğe gidilmediği müddetçe iklim değişikliğine paralel olarak ilerleyen hayvan ve bitki türlerinin yok oluşunun devam edeceğini vurguladı. Ekosistem tahribatının sonuç olarak insan hayatını doğrudan tehdit ettiğini belirten rapor, insan faaliyetlerinin canlı hayatını getirdiği noktada insanlığın neslini de hassas hale getirdiğini bir kez daha hatırlatarak “durun” çağrısında bulundu.

İklim Değişikliğinin Faturası Düşünüldüden Kabarık

Küresel ısınma ile ilgili çalışmaların, uyarıların ve bu konudaki aktivist hareketlerin belki de en zorlu noktası, konunun hayati öneminin anlaşılammış olması. Gündelik hayatta nasıl bir işe yarayacağı konusunda bir farkındalığa sahip olunmaması, küresel ısınma verilerinin bireylerin hayatında gerekli karşılığı bulamamasına neden oluyor. Politikacılar ve iş insanları başta olmak üzere vatandaşlar, iklimi ve çevreyi korumak için yapılacak dönüşümleri yeterince benimsemiyor, bireysel çabaların ise herhangi bir fark yaratmasına neredeyse imkânsız gözle bakılıyor.

İklim olaylarını öngörmedeki zorluğun yanı sıra yıllar arasındaki yüksek değişkenlik ortalama hesapların aldatıcı olmasına neden oluyor. Nitekim yangın, kuraklık, sel, fırtına gibi iklim olayları kısa bir dönemi kapsamakla birlikte çok büyük zararlar veriyor. Dünya Meteoroloji Örgütü'nün (WMO) “2018 Yılında Küresel İklim Değerlendirmesi” isimli raporu¹⁴ da bu argümanı destekleyerek iklim olaylarının 2018 yılında 62 milyon kişiyi etkilediğini ortaya koydu.¹⁵ 31'i Afrika ülkesi olmakla birlikte toplam 40 ülkenin gıda yardımına ihtiyaç duyduğunu hatırlatan rapor, küresel ısınmanın gıda güvenliğini tehdit eden karakterine vurgu yapıyor. Aynı zamanda Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) yerinden edilmiş bireylere ait verilerini de paylaşarak göç edenlerin ortalama %11'inin iklim felaketlerinden kaçanlardan oluştuğuna dikkat çekiyor. Zira en güncel verilere göre Mart 2019'da dünya genelinde aşırı hava olayları sebebiyle göç etmek durumunda kalan bireylerin sayısı 2 milyon 279 bin 761.¹⁶

İklim felaketlerinin yarattığı olumsuz etkinin altyapı, yerleşim alanları ve diğer birçok emtia üzerinde yarattığı maddi zararın ötesini de gösteren rapor, bu anlamda oldukça değerli. Nitekim iklim koşullarındaki “yeni normallerin” tarımsal üretimi doğrudan

¹² <https://www.ipbes.net/> Erişim Tarihi: 06.05.2019

¹³ https://www.ipbes.net/system/tdf/downloads/pdf/pollination_chapters_final_0.pdf?file=1&type=node&id=15247 Erişim Tarihi: 06.05.2019

¹⁴ https://library.wmo.int/doc_num.php?explnum_id=5789 Erişim Tarihi: 15.04.2019

¹⁵ A.g.e. s. 30

¹⁶ <https://displacement.iom.int/> Erişim Tarihi: 19.04.2019

tehdit ettiği, gıda güvenliğini tehlikeye attığı ve kontrol edilemeyen göçü tetikleyen unsurlar arasında yer aldığı, kara kutunun içindeki bir sır olmaktan çıktı.

Yine de küresel ısınmayla mücadele etmek adına mevcut üretim modellerinin ve yaşam tarzının değiştirilmesi gereksiz bir maliyet olarak görülüyor. Bunun bir sonucu olarak da politika değişiklikleri umulanın çok üstünde zaman dilimlerine yayılıyor. Ancak son yıllarda birçok kez kanıtlandığı üzere küresel ısınmanın verdiği zarar, küresel ısınmayla mücadeleden daha maliyetli.

Aşırı hava olayları sebebiyle oluşan zararın 2017 yılında rekor seviyeye ulaştığını belirten “Küresel İklim Risk Endeksi” isimli rapor, iklim felaketleri nedeniyle 11 bin 500 kişinin öldüğünü ve 375 milyar dolarlık hasar oluştuğunu açıkladı. *GermanWatch* isimli çevre örgütünün COP24 Zirvesi’nde sunduğu söz konusu raporda¹⁷ aynı yıl Türkiye’de yaşanan meteorolojik afetlerin 1,9 milyar dolarlık ekonomik hasara yol açtığı ifade edildi.

Her ne kadar yaygın algı tam tersi olsa da iklim felaketlerine karşı gelişmiş ülkelerin kırılabilirlik seviyesinin gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerle benzerlik göstermesi, küresel ısınmanın belki de en bütünleştirici noktası. Avrupa Çevre Ajansı’nın (EEA) 2 Nisan 2019 tarihinde açıkladığı verilere göre aşırı hava olaylarının Avrupa Ekonomik Alanı’nda yer alan 33 Avrupa ülkesinde 8 yılda oluşturduğu zarar 13 milyar avro.¹⁸ 28 AB üye ülkesinin 1980-2017 yılları arasında sıcak veya soğuk hava dalgaları ve aşırı yağış nedeniyle ödemek zorunda kaldığı miktar 426 milyar avro. Küresel ısınmanın bir yalan olduğunu düşünen bir devlet başkanına sahip ABD’ye bakıldığında ise sadece 5 yıldaki (2014-2018) iklim kaynaklı zarar, 500 milyar dolar civarında.¹⁹

İklim Mücadelesini Merkeze Alan Politika İhtiyacı

4 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren Paris Anlaşması, 2050 yılına kadar net CO2 emisyonunu sıfırlama hedefini ortaya koyuyor. Paris Anlaşması her ne kadar gelişmiş ülkelerin iklim mücadelesinde daha fazla sorumluluğa sahip olduğunu vurgulasa da enerji arzında yenilenebilir kaynaklara geçme konusunda tüm ülkelerin artan bir ivmeyle hareket etmesi gerekiyor. Nitekim enerji sektörü sera gazı emisyonlarının küresel bağlamda %72’sinden sorumlu. Söz konusu oranda elektrik üretimi %31’lik bir pay alırken; ikinci sırada %15’lik oranla ulaşım alıyor.²⁰ Bu yönüyle küresel resme benzer bir profil çizen Türkiye, fosil yakıtlardan yenilenebilir enerjiye geçişi hızlandıracak politikalar benimsemeli ve emisyonlarını mümkün olan ölçüde azaltmalı.

Nitekim Türkiye’deki enerji sektörü genel anlamda fosil yakıtlara bağımlı olmasına rağmen son yıllarda yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlar artış gösterdiğini de vurgulamak gerekiyor. 2018 yılında yayımlanan Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı’nın (IRENA) yayımladığı “Yenilenebilir Enerji ve İstihdam”²¹ isimli rapora göre 2017 yılında Türkiye’de yenilenebilir enerji sektöründe çalışan kişi sayısı 84.000’e ulaştı.

¹⁷ <https://germanwatch.org/en/16075> Erişim Tarihi:19.04.2019

¹⁸ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/direct-losses-from-weather-disasters-3/assessment-2>

¹⁹ <https://www.ncdc.noaa.gov/billions/time-series> Erişim Tarihi: 19.04.2019

²⁰ Global Emissions, <https://www.c2es.org/content/international-emissions/> Erişim Tarihi: 19.04.2019

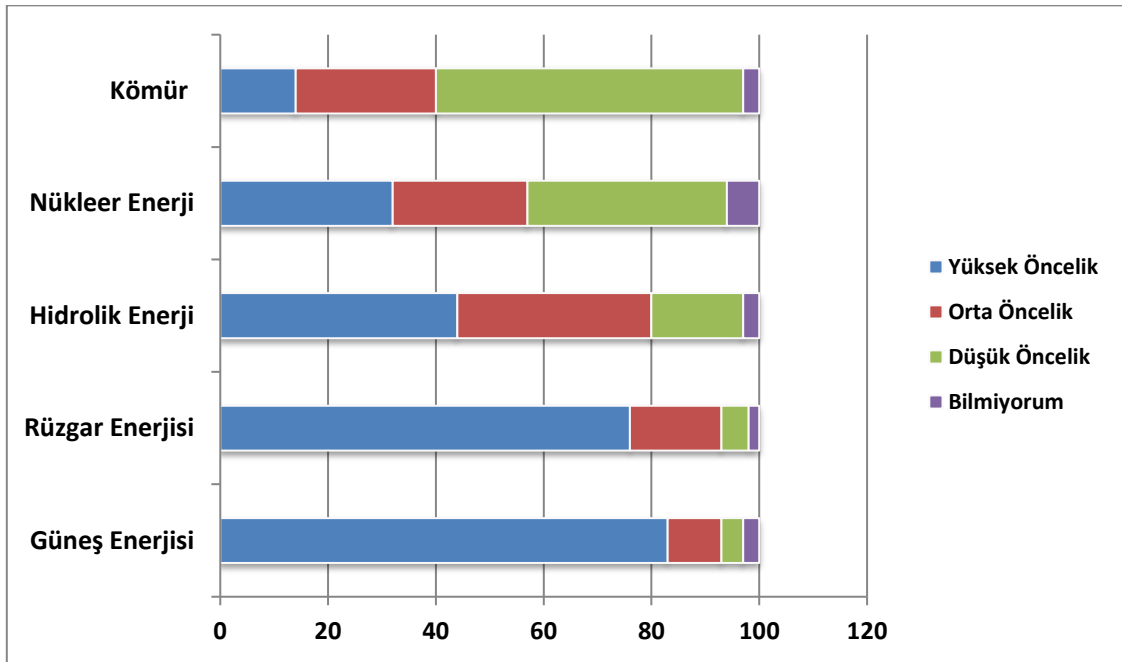
²¹ IRENA, “Renewable Energy and Jobs: Annual Review 2018”, <https://www.irena.org/publications/2018/May/Renewable-Energy-and-Jobs-Annual-Review-2018>

Bloomberg New Energy Finance'in yayımladığı 2018 verilerine göre²² temiz enerji alanındaki toplam yatırımların miktarı 332,1 milyar dolara ulaşırken; Türkiye 2,2 milyarlık yatırım ile sıralamadaki 23'üncü ülke oldu.²³ Öte yandan 2017 yılına göre %8'lik azalma olumsuz bir gelişme olsa da 2011 yılından bu yana benzer bir tablo sergilenerek zikzaklı bir artış gözleniyor. Ancak sonuç olarak temiz enerji yatırımlarının son 14 yılda 5 kat artması, gelecek projeksiyonlarına da olumlu yansıyor.

Olumlu gelişmelere rağmen iklim mücadelesinde etkili olabilmek için, fosil yakıtlara paralel olarak yenilenebilir enerjinin artırılması değil; temiz enerjinin fosil yakıtların yerini alması gerekiyor. İklim değişikliği konusunda çalışmalar yapan sivil toplum örgütü *Third Generation Environmentalism* (E3G) yayımladığı son ankette Türkiye kamuoyunda yenilenebilir enerji konusunda yüksek bir duyarlılık olduğunu ortaya koydu. 9-17 Nisan 2019 tarihlerinde gerçekleşen *online* ankete Türkiye'den katılan 1000 kişinin %86'sı uzun dönemli kalkınma yatırımlarının yenilenebilir enerjiye yapılması gerektiğini belirtti.²⁴ Benzer şekilde katılımcıların büyük bir çoğunluğu yenilenebilir enerjinin uzun vadede ekonomik büyümeyi sağladığını ve hava ile su kirliliğini azalttığını düşündüğünü dile getirdi.

Şekil 2: Hükümetlerin hangi enerji üretim modellerinde yabancı yatırımları öncelikli olarak teşvik etmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?²⁵

²² <https://data.bloomberglp.com/professional/sites/24/BNEF-Clean-Energy-Investment-Trends-2018.pdf> Erişim Tarihi: 20.04.2019

²³ <https://yesilekonomi.com/2018de-temiz-enerjiye-332-milyar-dolar-yatirim-yapildi/> Erişim Tarihi: 20.04.2019

²⁴ E3G, "Clean Energy, not coal: Citizens Views of Foreign Investment in Six Countries", <https://www.e3g.org/news/media-room/polling-citizens-six-belt-and-road-countries-want-clean-energy-not-coal> Erişim Tarihi: 24.04.2019

²⁵ "In general, how much of a priority, if at all, do you think it should be for the government to encourage foreign investment in each of the following types of energy production?"

Sonuç

İklim mücadelesi politikalarını kapsayıcı bir şekilde ele almak ve iklim mücadelesini sera gazı emisyonlarını azaltmanın ötesinde görmek gerekiyor. Günümüz konjonktüründe bakıldığında Türkiye, sera gazı emisyonlarını azaltma konusundaki hedefleriyle gezegen sıcaklığını 2°C'nin altında tutma amacına katkıda bulunmuyor. Yenilenebilir enerji yatırımları artış gösteriyor olsa da Türkiye'nin enerji arzının yaklaşık %70'i fosil yakıtlardan sağlanıyor. Öte yandan sadece yenilenebilir enerji yatırımlarına göre iklim mücadelesini değerlendirmek oldukça yanıltıcı olabiliyor. Nitekim küresel sera gazı emisyonlarının yaklaşık %25'inden sorumlu Çin,²⁶ temiz enerji yatırımlarına yaptığı 100 milyar dolar ile yenilenebilir enerji konusunda da dünya liderliğini elinde tutuyor.²⁷

Küresel ısınmanın yaratabileceği yıkıcı etkilerin çap genişliğinin belki de en güncel ve somut örneğini Türkiye, ürün bazında %74'lere varan gıda fiyat artışıyla yaşıyor.²⁸ Politika değişiklikleriyle çözülebileceği düşünülen gıda enflasyonu, öngörülemeyen aşırı yağışlar, sıcak hava dalgaları, dolu yağışı, kuraklık sebebiyle azalan üretim veya hasadın da bir sonucu aynı zamanda. Nitekim 2018 yılında Türkiye'nin tüm bölgelerini vuran yağış ve dolu, bitki hastalıklarını da beraberinde getirerek patates, soğan, fındık, buğday başta olmak üzere birçok gıda emtiası arzında azalma yaşanmasında etkin rol oynadı.²⁹

Enerji konusundaki duyarlılığın ve farkındalığın vatandaşlar arasında yaygınlaşmasına rağmen, Türkiye'deki karar alıcıların iklim mücadele politikalarında benimsediği en temel argüman; Çin, ABD, AB-28, Hindistan ve Rusya gibi küresel sera gazı salınımına katkısı çok fazla olan ülkelerin iklim mücadelesinde daha aktif rol alması gerektiği. Özellikle de gelişmekte olan ülkelerin iklim politikalarını belirlerken savunduğu söz konusu gerekçe oldukça makul olsa da küresel ısınmanın evrenselliği, katkısı en az olan ülkelerin dahi tehdit altında olmasına neden oluyor. Hatta mevcut durumda küresel ısınmanın bedelini iklim değişikliğinde neredeyse hiç sorumluluğu olmayan gelişmemiş ülkelerdeki insanlar kuraklık, kıtlık ve açlıkla ödüyor.

Küresel ısınmayla mücadelenin başarılı olması için her şeyden önce gelişmiş ülkelerin sonra da gelişmekte olan ülkelerin iklim mücadelesinde ulusal çabaların önemini kabul etmesi gerekiyor. Bunun için de iklim mücadelesi için maksimum çabanın tüm üretim alanlarında gösterilmesi, hem vatandaşlar hem de karar alıcıların gözünde meşru hale gelmeli, yapılacaklar listesinde en arka sıralarda yer almamalı.

Bu anlamda 1 Mayıs 2019 tarihinde Birleşik Krallık Parlamentosu'nun "çevre ve iklim için acil durum" ilan etmesi, ulusal kapsamda karar alıcıların gerçekleştirilmesi gereken inisiyatiflere güzel bir örnek olarak görülmeli. Henüz Parlamento'ya yasal bir görev yüklemeyen karar, dünyanın dört bir yanında olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da yapılan iklim odaklı protestoların sonucunda³⁰ alındı. Yasama organlarının iklim mücadelesinde etkin rol alması gerektiğini ve alabileceğini gösteren "acil durum" açıklaması, Türkiye'deki karar alıcıların takip etmesi gereken bir nitelik taşıyor.

²⁶ <https://www.c2es.org/content/international-emissions/> Erişim Tarihi: 21.04.2019

²⁷ <https://data.bloomberglp.com/professional/sites/24/BNEF-Clean-Energy-Investment-Trends-2018.pdf>

Erişim Tarihi: 20.04.2019

²⁸ [https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/7a9ed74d-30b7-4e17-a133-142ed9e36277/afiyatmart19.pdf?MOD=AJPERES&CVID=](https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/7a9ed74d-30b7-4e17-a133-142ed9e36277/afiyatmart19.pdf?MOD=AJPERES&CVID=142ed9e36277)

²⁹ http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1001

³⁰ <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48126677> Erişim Tarihi: 03.05.2019

Küresel ısınmaya karşı en kırılgan bölgelerin başında gelen Akdeniz Havzası'nda bulunan Türkiye'nin kır ve kent altyapılarının yanı sıra tarımsal üretimini de hava şartlarındaki ani değişime dirençli kılmasının hayati önemi hakkında farkındalık henüz oldukça düşük seviyede. Bu bağlamda küresel ısınma konusunda verilmesi gereken ilk mücadele belki de tehlikenin boyutuna dair farkındalıkları artırmak. Teknoloji ve veri ekseninde iklim akıllı üretim modellerin geliştirilmesinin tarımsal üretimden gıda güvenliğine, yaşam standartlarından, sağlığa çok yönlü olumlu etkileri olacağı fark edilmeli. Zira iklim değişikliği yaygın algının aksine insan hayatının her yönüne doğrudan etki ediyor. Bu gerçek, geri dönüşü olmayan eşikten önce anlaşılmalı. Herkesten önce de karar alıcılar ve iş insanları tarafından; nitekim küresel ısınmaya olan katkıları toplumun geri kalanından daha fazla.³¹

³¹ OXFAM Media Briefing, "Extreme Carbon Inequality", https://www-cdn.oxfam.org/s3fs-public/file_attachments/mb-extreme-carbon-inequality-021215-en.pdf Erişim Tarihi: 18.04.2019

